

Publicerad i Göteborgsposten 22/10 2015

Hållbar produktion kan förhindra nya mjölkkriser

MJÖLKKRISEN: Många fler mjölkbönder kan få betydligt mer betalt när man producerar mjölk på ett hållbart sätt.

Marknaden för detta finns.

Bild: Jari Väitalo

Debatt

Det finns alternativ till dagens överproduktion av mjölk. I dag finns stora möjligheter att få kretsloppsbasead ekologisk mjölkproduktion lönsam. Sådana gårdar kan få nästan dubbelt så mycket betalt jämfört med vad de flesta mjölkbönder i dag får för konventionellt producerad mjölk, skriver lantbruksexpert Artur Granstedt och Johan Ununger, Saltå Kvarn.

Annons ▾

Artikelbilder

Artur Granstedt, docent i växtodlingslära och ekologiskt lantbruk samt koordinator för BERAS – ett EU-finansierat nätverk med syfte att bl a minska övergödningen i Östersjön

Johan Ununger, vd, Saltå Kvarn

Den mjölkkras vi ser i dag, där mängder av mjölkbönder tvingas lägga ner därför att de inte får tillräckligt betalt, brukar enbart förklaras i enkla marknadstermer. Men problemet beror också på en alltför volym- och prisfixerad hårddrift av djur och natur. Det finns andra mer hållbara vägar att gå som ger bonden mer betalt, och det finns en växande konsumentmarknad för detta.

I debatten pratas det om att det har uppstått en överproduktion och ett växande överskott på mjölkmarknaden på grund av slopade kvoter inom EU, förändrad export med mera. Det här är något som alla parter, inklusive politiker och bondeägda Arla, står märkligt handlingsförlamade inför. Men

mjölköverskottet och prispressen beror inte enbart på marknadsmekanismer. En bakomliggande orsak är också att mjölkproduktionen i dag drivs för hårt och ensidigt utifrån maximal volym till lägsta möjliga kostnad, och på ett sätt där miljökostnaderna inte är medräknade alls. Vi får allt färre, men mer högspecialiserade och större mjölkgårdar, en pressad miljö, pressade kor, pressade priser och pressade bönder. De mjölkgårdar som inte klarar prispressen slås ut. Och marknaden förblir då alltför prisfixerad, trots de generellt ökande möjligheterna att ta betalt för miljö och kvalitet.

Mer hållbar inriktning behövs

Med den här inriktningen, och i dagens tillspetsade läge, vågar få ens prata om miljökostnaderna som hela tiden tickar på och ackumuleras i konventionellt, icke ekologiskt lantbruk. Bland annat i form av klimatpåverkan, brutna kretslopp, näringsläckage till vattendrag, utarmade odlingsjordar och minskad biologisk mångfald. Här behövs en mer kretsloppsbasead och hållbar inriktning.

Något som ofta glöms bort är att kor och andra idisslande betesdjur är unika i sin förmåga att förvandla gräs och klöverbuxter i vallar och betesmarker till mat i form av mjölk och kött, samtidigt som de kan ge tillbaka till jorden det som jorden behöver av organisk och allsidigt sammansatt gödsel. Det här är fråga om kretslopp mellan växter och djur av både näringsämnen och den organiska substans som bildas av fotosyntes och kvävefixering. Utan det samspelet utarmas jorden på sitt humuskapital, vilket är själva grunden för en långsiktig livsmedelsförsörjning och även för upprätthållandet av klimatbalansen genom bindning av kol i marken.

Äter inte det korna är skapta för

En ko kan egentligen bli mer än tre gånger så gammal med lokalodlade vallgrödor jämfört med dagens i regel högmjölkanande kor som drivs att producera mer än 10 000 liter mjölk per ko och år, och som slaktas ut i förtid när kon inte längre klarar produktionskravet. I stället för att leva på det gräs och klöver korna är skapta för driver man i dag upp mjölkproduktionen ytterligare med hjälp av spannmål och importerade fodermedel som sojaprotein vars näringsöverskott belastar såväl havet som klimatet. Till det tillkommer en fortsatt hög antibiotikaanvändning med de hot mot vår hälsa som detta innebär.

Det finns ett annat vägval som bygger på naturliga kretslopp och god djurhållning, med kor som lever längre på det gräs och den klöver som växer på den egna gården, och där antalet djur är anpassat till den egna produktionen av foder. I ett sådant upplägg producerar man omkring en tredjedel mindre mjölk per ko, vilket motverkar mjölköverskott och de problem detta uppenbart leder till. Samtidigt rymmer detta möjligheter till bättre betalt för bonden. Det här ger nämligen den typ av hållbar produktions- och

produktkvalitet som allt fler konsumenter i dag är beredda att betala mer för. Konsumenter signalerar detta tydligt genom att ekologisk mat i allmänhet växer så det knakar och genom ett ökat intresse för matkvalitet.

Välbeprövad produktion

Kretsloppsbasead mjölkproduktion är välbeprövad på många gårdar både i Sverige och i länderna runt Östersjön. I exempelvis Tyskland finns en starkt växande marknad för sådan mjölkproduktion. Det är något som nya svenska mejeri initiativ kan ta fasta på. Ett exempel på detta är ett helt nytt mejeri i Järna, som betalar bönderna 5:50 kronor per kilo mjölk som produceras på ekologiska kretsloppsbaseade – eller biodynamiska – gårdar. Det är nästan dubbelt så mycket betalt jämfört med vad de flesta mjölkbönder i dag får för konventionellt producerad mjölk.

Många fler mjölkbönder bör på motsvarande sätt kunna få betydligt mer betalt när man producerar på ett hållbart sätt. Marknaden för det finns. Även politikerna kan med olika styrinstrument bidra till en mer hållbar utveckling för den viktiga mjölkproduktionen. Exempelvis genom att göra de verkliga miljökostnaderna synliga, och kanske också minska eller slopa moms på ekologisk mjölk och mat. Det skulle få fart på den utvecklingen.

Artur Granstedt

docent i växtodlingslära och ekologiskt lantbruk samt koordinator för BERAS – ett EU-finansierat nätverk med syfte att bli a minska övergödningen i Östersjön

Johan Ununger

vd, Saltå Kvarn

- See more at: <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2871109-hallbar-produktion-kan-forhindra-nya-mjolkkriser#sthash.ukVDNGv7.dpuf>